

historie-online.dk

(/)

[🏠 \(/ \)](#) > Sundhed, sygdom (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom>)> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Sommerhuse på Røsnæs

Sommerhuse på Røsnæs

*Kategori: Anmeldelser**Visninger: 350*Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes)) **t**(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes)) **in**([https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-](https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes&title=)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes&title=](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/sommerhuse-paa-roesnaes&title=))**Dorete Dandanell & Bjarne Rye Nielsen****Sommerhuse på Røsnæs. En kulturhistorisk fortælling 1875-25****Forlaget Frydenlund. 336 sider, illustreret, 299,95 kr. inkl. moms**

Af Per Ole Schovsbo

Den aktive historiker, Dorete Dandanell har sammen med sin næsten lige så aktive mand, cand.scient. Bjarne Rye Nielsen, skrevet en halv mursten af en bog om sommerhuse på Røsnæs, med mange fornemme billeder, der dog af og til suppleres med andre, der er mere private og mindre vellykkede. Det lyder ikke lovende for et festligt udbytte af en længerevarende fordybelse, men tag ikke fejl. Bogens mange og stedvist spredte fortællinger er det hele værd - selv i sommervarmen.

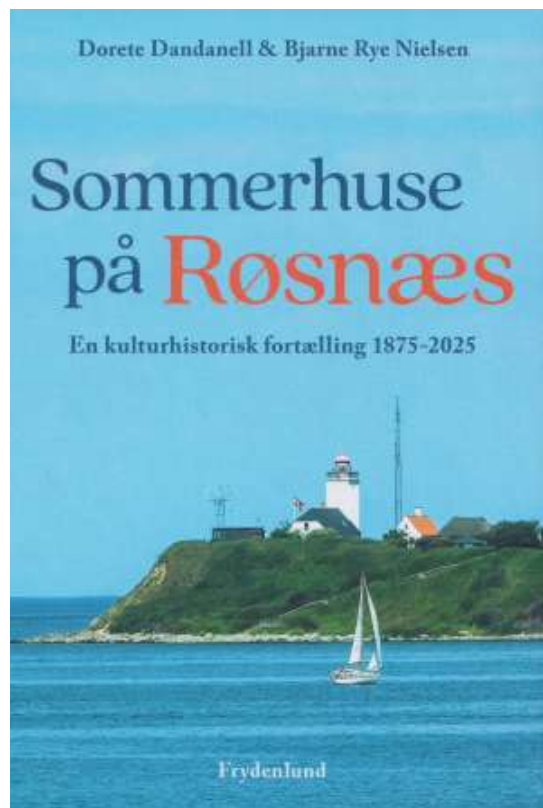
Forfatterne beskriver nemlig ikke kun sommerhusbyggeriet på Røsnæs i 150 år, men også danske sommerhuses tidshistoriske udvikling. Det er en bred og rummelig fortælling, der forklarer, at det hele på Røsnæs – dengang kaldet Refsnæs - tog sin begyndelse efter åbningen af jernbanen til Kalundborg i 1874 og etableringen af Kysthospitalet ved Nyrup Strand året efter. Hospitalets formål var – længe før penicillinen – at helbrede tuberkuløse børn fra storbyernes slum med sollys, havbade, frisk luft og motion. At blindhed blandt børn i mange tilfælde også var forårsaget af tuberkulose gjorde, at man 1898 opførte et blindeinstitut i nærheden (nuværende Synscenter Refsnæs). Børnenes pårørende fik mulighed for at opholde sig i længere tid i nærheden på såkaldte sanatorier, der også blev opført til patienter, der skulle på kurophold i de sunde solbeskinnede og vindblæste omgivelser nær Kysthospitalet og dets læger.

Derfor begyndte sommerlivet på Røsnæs ikke med borgerskabets og overklassens mondæne sommerhuse, som det skete mange andre steder i landet, men med offentlige og private sundhedsinstitutioner, senere også med fagforeninger og andre organisationer. I spidsen stod læger og arkitekter, der var inspireret af de såkaldte hygiejniske bevægelser fra midten af 1800-tallet. Med Niels Finsens påvisning af sollysets gode effekt på led- og knogletuberkulose, udvidedes Kysthospitalet fra 100 til 130 sengepladser og fik en stor veranda til sol- og friluftsbehandling.

De hygiejniske bevægelser fulgtes af tilsvarende opgør med industrialiseringens indeklemt kropskultur og petroleums befængte klunketid i form af nye livsformer, der gav både legemlige og åndelige frihedsgrader. De var ikke mindst inspireret af Tyske kunstnerkolonier, der før 1. verdenskrig skabte den såkaldte Vitalisme som prægede danske kunstnere, kunsthåndværkernes Skønvirke og med tiden også sommerlivets udvikling på Røsnæs, som vi skal se.

Både borgerskabet og arbejderklassen var i slutningen af 1800-tallet på vej mod nye frihedsgrader som tidligere kun overklassen havde nydt, både fordi det var nyttigt for samfundet, at indbyggerne var sunde og raske – og det efterhånden blev attraktivt for en voksende del af befolkningen, der ovenikøbet begyndte at dyrke gymnastik. Anmelderen ser også nedlæggelsen af Københavns volde, forbedret kloakering, udflytning af kirkegårde og ikke mindst nye boligkvarterer (fx Brumleby og Kartoffelrækkerne) samt anlæggelsen af de grønne områder i bymassivet som en følge af den samme bevægelse.

Et af de første sanatorier på Røsnæs var Quisisana fra 1877 nær Kysthospitalet, hvor også Blindeinstituttet blev lagt i 1898. Det blev brugt både af sanatoriegæster og pårørende til de indlagte børn på hospitalet og senere også på blindeinstituttet. I nærheden opførtes også pensionater, hvor kurgæster og pårørende indlogerede sig, mens de, der havde råd, valgte Strandhotellet Kærhus. Der opstod efterhånden et mønster i bosætningen. Medarbejderne ved hospitalet og instituttet grundlagde en bydannelse mod øst langs Kystvejen ind til Kalundborg, mens sommergæsterne søgte ud mod Røsnæs.

I tilknytning til hospitalet blev der langs Kystvejen opført en række embedsboliger, der også tiltrak det rige borgerskab fra Kalundborg, og deres soldyrkning og havbadeliv udviklede mobile badehuse langs kysten. I 1896 kom det første sommerhus til Røsnæs i form af kunstnerkolonien Hellenernes hytte i Kongstrup i 1896, det år man genoptog De olympiske Lege i Athen. Hellenerne dyrkede nøgengymnastik for at opnå "skønhed og duelighed". Gruppen bestod af 10 unge kunstnere og fem studerende, der havde mødt hinanden til gymnastik hos N.H. Rasmussen, Helle Gotveds far. Blandt kunstnerne så man den senere kendte maler og keramiker Svend Hammershøj. Efter få år opløstes kunstnerkolonien og deres hytte overgik til privat eje.

De egentlige sommerhuse på Røsnæs lå på parceller uden landbrugsværdi så tæt på vandet som muligt. Et af dem var Kolonien Filadelfias mindre sommerhus i Kongstrup fra 1906, hvor koloniens feriehus for diakonisser – Søsterhuset - blev opført i 1931.

Efter 1. verdenskrig kom det engelske fænomen "weekend" til Danmark og blev en del af fagbevægelsens gamle krav om 8 timers arbejdsdag, 8 timers hvile og 8 timers fritid. Det skabte nye muligheder for fritidsliv – og dermed overnatning i det fri under telt, udslidte jernbanevogne, zigeunervogne eller primitive sommerhuse.

Bogen fordyber sig herefter i en række lokale erindringer og 25 interviews om et udvalg af de 2300 små og store sommerhuse på Røsnæs fordelt på tids- og stilperioder. Meget er så lokalt, at det kun henvender sig til sommerhusejerne, mens andre oplysninger giver et fint bidrag til sommerhuskulturens danske udvikling fra begyndelsen til 2025.

Bogen afsluttes med et afsnit om truslen på den natur, som sommerhusgæsterne netop kom for at nyde. Det er jo et klassisk dilemma og var allerede i 1924 motivationen for de lokale lodsejere, der frivilligt besluttede at frede dele af Røsnæs. Man gik dengang i en anden grøft. De fredede områder fik begrænset adgang og på de tilhørende strande indførtes badeforbud. I 1937 indførtes generelle byggelinjer i kongeriget, der betød at bebyggelsen ikke måtte komme nærmere end 100 m fra strand og 300 m fra skov. Herefter fulgte en række fredninger af naturområder på Røsnæs, som indskrænkede mulighederne for yderligere bebyggelse af institutioner og sommerhuse. Bogen afsluttes med: "Dengang som nu er der stadig mange, der ikke aner, hvor halvøen [Røsnæs] ligger. Det skal vi nok være glade for. Så slides der mindre på det særlige landskab".

Det er nok ikke den mest indlysende konklusion på en fornem kulturhistorisk og naturhistorisk præsentation af en særdeles attraktiv del af kongeriget, der baserer sig på solid lokalhistorisk forskning. De litterære henvisninger er bragt i teksten og de øvrige kilder er lidt tilfældigt præsenteret i beretningen. Bagest en oversigt over litteratur, andre kilder og de så moderne links.

[Historie-online.dk, den 12. august 2026]

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oversoeisk/pest-tyfus-og-hedenskab>)
(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/under-solgodens-gloedende-scepter>) (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/pigerne-fra-sprogoe>)